БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, ХАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

1963 ч. МАРТ 24 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 71 (5475).

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,

Тыва АССР-нин Дээди Совединин органы

Өртээ 2 көп.

СЭТА-ныҢ медеглели

Бо чылдың март 18-те Сахарага, Алжир Улус Демократтыг Республиканың девискээринге, француз ядролуг чепсектиң чаа шенелде чазылдырыышкынын чоруткан. Францияның чазаа бо базымы-биле делегейниң хөй-ниитизиниң санал-оналынга чөнгээлиг чорукту кылган деп совет удуртукчу бөлүктер санап турар.

1959 чылда-ла Каттышкан Нациялар Организациязы болза Сахарага ядролуг шенелделерни чорударындан дадагалзаар деп Францияны кыйгырганы билдингир болгай. 1961 чылда КНО-нуң Кол Ассамблеязы африка диптн атомнуг эвес зона кылдыр көөр, ылаңгыя Африкага ядролуг чепсектиң шенелделерин чорутпас деп күүнелерин кыйгырган. КНО-нуң Кол Ассамблеязының XVII сессиязы, хөй миллион кижилериниң чүткүлүн илергейлевишаан, 1963 чылдың январь 1-ден эгелээш бүүү ядролуг шенелделерни соксадырын негээн.

Ындыг болза-даа Францияның чазаа бо гуманныг кыйгырыгны мырыңай херекке албайн турар-дыр. Улустарга өжээнниг чепсеглениишкиннерни эңдере бүдүреринге Францияның удам идепкейлиг киржиринче угландырган бодунуң политиказынга француз чазак Африканың улустарының эң бөдүүн эргелерин, ооң иштинде хоранаваан агаарны тынарынга африканнарның кижизиг чаягаар эргезин дорамчылаар дээш чүү-даа кылырындан чалданмайн турар.

Францияның чазааның үүлгедиглери-биле холбаштыр ам Алжириң болгаш өске-даа африка күүнелериниң улустарын хаара туткан киленнээшкин ооң ужурунда черле чаягаар билдингир болуп турар-дыр. Бо үүлгедиглерни Алжириң хамаарышпас чоруунга иледе халдаашкын кылдыр алжир чазактың үнелен көргени чөптүг. Аныяк Алжир Республиканың тускай догуннаар эргезин дорамчылавышаан, Францияның чазаа алжир черге чаа ядролуг чазылдырыышкынны Алжириң хамаарышпас чоруунуң дугайында дугуржулагга ат салганының бир чыл оюнга капсырлаштыр тускай чоруткан дээрзин Алжирде бүрүн барымдаа-биле айтып турар.

Сахарада француз ядролуг чазылдырыышкын тускайлаң болуушкун эвес, Невадада чазылдырыышкын кылыр черде чорудуп турар америк ядролуг чепсектиң шенелде чазылдырыышкыннары-биле ол холбашкан. АКШ болгаш Франция НАТО шериг блогунуң талазы-биле эвилелчилер, ынчангаш олариың чорудуп турары ядролуг чепсектиң шенелделерин ол агрессчи блоктуң тайбыңга айыылдыг кылдыр белеткеп турары шериг белеткелдериниң ийги илчирбезиниң эвенозу кылдыр көрбейн барып болбас. Ол күүнелериниң үүлгедиглери ядролуг чепсеглениишкиннерни эңдере бүдүрериниң чаа эвлчээнче делегейни чыгап, чепсеглениишкинни дүжүрериниң болгаш ядролуг чепсектиң шенелделерин хорууруунуң айтырыын шинтпирлээриниң оруунга чаа-чаа моондактарны тургузуп турар.

Боттарының айыыл чок чоруун быжыглаар дугайында, тайбыңны камгалаар дугайында сагыш човап турар бүгү күүнелерни моортан чогуур түүнелдерни кылырының эргежок чугулазының мурнунга Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Францияның үргүлчүлеп турары ядролуг чепсектиң шенелделери тургузуп турар деп чүве болу-ла билдингир-дир.

Тарылгага белеткел—ам ажылдың шалыпчы участогу

Улуг-Хемниң ажыл-агыйларындан медээлер

„НАЙЫРАЛ“ СОВХОЗ

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Ажыл-херек бүрүзүн кижилер, кадрлар кылып бүдүрер болгай. Оларның чедиишкинниг болуру — ажылга таарымчалыг байдалды тургусканындан улуг хамааржыр. Часкы хову ажылының эгелээр үези келген, бо талазы-биле белеткел, ылаңгыя турлагларны таарымчалыг дериир айтырыг «Найырал» совхозта организастыг чоруп турар.

Дөрт хову турлаглары бүрүзүнде ниити чурттарының өрээлдерлиг бажыннары, столовая бажыны бар. Оларны септээр, чугайлаар, дериир ажыл Аймыырлыг бригадазында барык доступ турар. Столоваяларны хову ажылының баштайгы хүнүнде ажыдар кылдыр поварларны белеткээн, чемнин янзы-бүрү курлавырларын тургускан, чем продукту сөөртүүнге таарыштыр бир автомашинаны дерип белеткээн.

Тараажыларның культурлуг негелдезин хандырар соруга-биле совхозта ажылчын комитеди организастыг чамдык хөгжүлүмнерни боттандырып турар. Турлаг бүрүзүнге библиотекалыг кызыл булуң ажылдаар, аңаа чаа солуннарны, журналдарны хандырар, ойнаар янзы-бүрү чүүлдерни делгээр. Ол бүгү шупту бар, дөрт чаа хол бөмбүү (четкизи-биле) база белен. Терезин болгаш Шаңчы хову турлагларынга салыр радиоприёмниктер белеткеттинген, ону Аймыырлыг бригадазының төвүнге база хандырар.

Культура-массалыг ажыл талазы-биле комсомол, профэвилел организацияларының каттышкан ажылчын планында хову турлагларынга хамаарыштыр чугула хемчеглерни база тодарадып турар. Чижээ, концерт көргүзүглерин неделя санында организастаар. Совхозта үш кедээ клуб бар, оларның чанында бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнери амгы көргүзүглерин малчыннарже угландырбышаан, тараажыларга бараалгадыр концерт программазын база белеткеп турар.

Аныяктар колдаан ол бригадалар чүгле оюн көргүзери-биле кызыгаарланмайн, амыдыралга холбашкан допчу лекцияны, солун номчулгазын, беседаны база чорудар. Турлагларга хана солун үндүреринге, көргүзүг самбыразын организастаарынга база дузалажыр. Агиткультбригаданың ажылын совхозта комсомол организациязының секретары Түлүш Шулуу удуртуп турар.

„Х УЛУГ ХУРАЛ“ КОЛХОЗ

УЛУГ-ХЕМ. Оттук-Дашта сүт-бараан фермазындан Таар-Оттуг ховуже өдек сөөртүп чоруп турар трактору хүннүн-не көрүп болур. Ооң башкарыкчызы комсомолчу-тракторист Сат Деспижек-биле ол ховуга барып ужураштывыс.

— Тарааны болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдеринче бистиң Төрээн чуртувустуң кедээ ажыл-агыйының бүгү ажылишчилерин усть-лабинчилер кыйгырган болгай. Ынчангаш бо шөлге бо чылын дүжүт байлак болзун дээш шел чемишчидер ажылды чорудуп тур мен. Кукуруза шөлүнде 280 тонна өдекти сөөртүп чедиргим—деп, бистиң айтыыбысты ол харылады.

Ол мурнакчы механизаторнуң ады «Х Улуг хурал» колхозтуң хүндүлел самбыразында кирген. Эш Деспижек ажылдың хүн нормазын 150—180 хуу күүседип турар.

— Ам-даа 200 тонна өдекти сөөртүр мен. Ынчангаш күзүн гектар санындан кукурузаның 350—400 центнер ногаан массазын алыр бис. Бо ажылга сүт-бараан фермазының ажылдакчылары эки дузалажып, мээн өдек сөөртүр хааржаамны дүрген долдуруп берип турарлар—деп, ол биске улам тодаргай тайылбырлап чугаалады.

Шөл чемишчидер ажылга комсомолчу Долчан Дүвен-оол база-ла идепкейлиг киржип турар. Ол, 80 тонна өдекти шөлге аът-биле сөөртүп чедирген. Ооң-ады колхозтуң хүндүлел самбыразында база кирген.

„УЛУГ-ХАЯ“ СОВХОЗ

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Усть-лабинчилериниң үнелиг эгелээшкинин деткивишаан, «Улуг-Хая» совхозтуң тараажылары часкы хову ажылынга белеткелди хынамчалыг чорудуп турар. Бежен трактор белен, септелгеде 19 трактор удавас база доостур. Ол ышкаш 43 сеялка, 33 андазын, 13 лущильник бүрүн септеттинген.

«Улуг-Хаяның» тарылга шөлү эрткен чылдыындан ыракта калбарар, ниитизи-биле 18 муң ажыг гектар болур. Үрезин культуралар аайы-биле четчир, ооң барык кол уруузу чажын болур кылдыр белеткеттинген. Кол культура болур кызыл-тасты 9500 гектарга тарыыр, кужурузаны 2700 гектарга олуртур.

Эт болгаш сүт бүдүрерин улам көвүдеринге эң үнелиг культура — кукурузаның чаагай дүжүдүн өстүрүп алырының организастыг чамдык хемчеглерни боттандырып турар. Тарылга участоктарының аайы-биле аныяктар колдаан 30 звеноларны быжыглаан. Оларның чоокта болган бир хонук семинарынга солун айтыыргар көдүрүп турган.

Бо хүннерге чедир 3562 тонна өдекти олуртулга шөлүнде чедирген, 75 тонна минералдыг чемишчидилгелер белеткеттинген. Олар техника септелгезин хынамчалыг чоруттпушаан, амгы үеде өдек сөөртүлгезин улам калбартып турар.

Часкы хову ажылының эгелээр үези келген. Совхозтуң дирекция чери, партия, профэвилел организациялары амгы бир кол кичээнгейни хову турлагларын таарымчалыг белеткээринче угландырып турар. Үш хову турлагларында ниити чуртталга бажыңнарын, столовая болгаш кызыл булуң турар черлерни, чунар бажыңнарны септээр, печкалар салыр, чугайлаар, дериир ажылды организастыг эгелээн. Бо талазы-биле ажыл Арыг-Бажы бригадада эки тургустунган.

ЖДАНОВ АТТЫГ КОЛХОЗ

ИЙИ-ТАЛ. (Телефон-биле). Чуртка тараа бүдүрерин улам-на көвүдедири дээш чарыш чер бүрүзүнде калбарган. Улуг-Хем районда Жданов аттыг колхозтуң механизаторлары септелгени мурнуку чылдардан дээре организастаан. Олар тракторларның болгаш кожулда машиналарының капитал септелгезин «Сельхозтехника» каттыжышкынының Шагаан-Арыг салбырынга, а үүрмек кылыгларны колхоз төвүнге чоруткан.

Ажылдың бүдүнгүрү, продукцияның эки шынары дээш чарыш кижилерни улам сорук киирип турар. Ажыл-херекти шын организастаанының түүнелинде колхозтуң 11 тракторлары часкы хову ажылынче үнеринге шупту белен, ооң иштинден 3 тракторнуң капитал септелгезин кылган. Ол ышкаш 11 сеялка-тракторнуң (комплексилиг) 9 андазының база белен.

Тараа культураларының үрезини четчир, бүрүн арыглаттынган. Хову турлагларынче болгаш шөлдерде агрегаттарже үрезин, кывар, чаар материал, өске-даа үүлдер сөөртүүнге 6 автомашинаны таарыштыр дерээн. Ол ышкаш Салдам, Өөден-Шөл, Чээнек хову турлагларында белеткел ажылы эгелээн.

Дуржулгалыг бригадир

Тандыда «Межегей» совхозтуң № 3 трактор бригадазының бригадири Петр Ермолаев ол районнуң совхозтарында болгаш колхозтарында дуржулгалыг бригадирлерниң бирээзи. Ол, аныяк чылдарында колхоз бүдүрүлгезинге бригадирлеп эгелээш, ам совхозта эки ажылды бригадир болуп турар.

Эш Ермолаев бо бригаданың ажылын хөй чыл удуртуп турар. Бодунуң бригадазының ажыл-ишчилериниң күш-ажылын ооң үлегерлиг организастап турары өөрүнчүг. Бо бригада чыл бүрүде-ле часкы, күскү хову ажылдарынга үлегерлиг белеткеп турар. Часкы тарылганы кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деңнелге чорудуп келген. Ынчангаш күзүн алыр дүжүдү-даа чаагай болуп турар. Эрткен чылын ниити тараа культураларының гектар бүрүзүнден 17 центнер дүжүттү ол бригада өстүрүп алган.

Бо чылдың часкы тарылгазынга уткуштур техника септелгези шагда-ла доозулган. Амгы үеде шөлдерни чемишчидер ажылдар чоруп турар.

Петр Ермолаев 17 чыл дургузунда бригадирлеп ажылдаан. Ону күш-ажыл алдаржыткан. Эш Ермолаевти Совет чазак чазак 1947 чылда Ленин орден-биле шаңнаан. Межегейниң соңгукчулары ону кедээ Советтиң депутадынга соңгуп алган.

ПАРТИЯ-КҮРҮНЕ КОНТРОЛЮНГА КОМСОМОЛДУҢ КИРЖИЛГЕЗИ

Ажылчы чоннарның калбак масаларының, комсомол болгаш профэвилел организацияларының киржилгези-биле бүгүнү хаара тудуп турар чаңгыс аай-доктаамал ажылдыг партия-күрүне контролюнуң системазын тургузар дугайында шинтпирни СЭКП Төп Комитединиң ноябрь Пленуму хүлээп алган болгай. Республика, край, область, хоорай болгаш районнуң партия-күрүне контроль комитеттеринче база бүдүүлгениң колхоз-совхоз эргелелдериниң болгаш үлетпүр зоналарының талазы-биле партия-күрүне контроль комитеттеринче боттарының төлөлекчилерин комсомол комитеттери саналдан киргилээн. Бүдүүлгелерде, тудугларда, колхозларда, совхозларда, албан черлеринде болгаш бажың эргелелдериниң чанында, цехтерде, салбырларда болгаш бригадаларда партия-күрүне комитеттеринге дузалаарының бөлүктериниң болгаш постарының составынче он-он муң комсомолчулар киргилээн.

«Партия-күрүне контролюнун органнарынга онааган сорулгаларны боттандырарынга комсомолдун киржилгезиниң дугайында» тускай доктаалды ВЛКСМ ТК-зы хүлээп алган. Партия организацияларының калбак деткимчези-биле «комсомол прожекторларын» бүдүүлгелерге, тудугларга, колхозларга, совхозларга, албан черлеринге, эртем-шинчилел институттарынга, конструктор бюроларынга болгаш төлевилел организацияларынга тургускулаар дээрзин ол доктаалда демдеглеп турар «Комсомол прожекторунун» отрядтары болгаш постары комсомол комитеттериниң удуртулгазы-биле ажылдаар, оларның практиктиг ажыл-чорудулгазын партия-күрүне контроль комитеттеринге дузалаарының бөлүктери углап шиглээр болгаш оларның ажылы хөй-ниитиниң өске-даа организациялары-биле сырый харылзаалыг чоруттунар.

«Комсомол прожекторунун дугайында» саавырны ВЛКСМ ТК бадылаан. «Комсомол прожектору» дээрге — партия-күрүне контролюнун органнарынга онааган сорулгаларны боттандырарынга совет аныяктарының массалыы-биле киржириниң чугула хевири болур. «Комсомол прожектору» болза бүдүүлгелерниң болгаш албан черлериниң ажылында четпестерни чайладыр талазы-биле демиселге, бюрократизме болгаш ажыл чылзыр чоруккa, мегелеп карак ажыттаар чоруккa, хээлилээшкинге, социалистиг өнчүнү янзы-бүрү-биле хоралыг ажыглаарынга болгаш ону төтчеглээринге, бистиң чуртта коммунистиг тургузуушкунга хора чедирип турар бүгү-ле чүүлдерге удур демиселге партия организацияларының идепкейлиг дузалакчылары болурлар.

«Комсомол прожекторунун» ажылында кол чүве—күш-ажылдың бүдүүкчүлүүнүң өзүлдезиниң бүгү-ле курлавырларын ажыглаары дээш демисел. Ажылчы чер, участок, бүдүүлге, тудуг бүрүзүнге, колхоз, совхоз, албан чери бүрүзүнге «Комсомол прожектору» болза күш-ажылдың бүдүүкчүлүүн бедидериниң, продукцияның шынарын улам өкижидериниң болгаш ооң бот-үнезин чиигедириниң аргаларын дилеп тывар болгаш оларны бүрүнү-биле ажыглаарын чүткүлдүү-биле чедип ап турар ужурлуг. «Комсомол прожекторунун» лозунгу: «Курлавырларны тып илерет—оларны ажыглалга киирерин чедип ал!». «Комсомол прожектору»—бүгү-ле чаа, мурнакчы үүлдерниң камгалакчызы, камналга болгаш хумагалаар чорук дээш идепкейлиг демиселчи, чүве тооп көрбес, шаптыланчак, өзү барымдаалаан үүлдериниң дайзыны. «Комсомол прожектору» болза бюрократизмниң болгаш ажыл чылзыр чоруктуң талазы-биле бүгү-ле буруулугларны кижини тооп көрбес, ооң хереглелдерин болгаш нелделерин тооп көрбес бүгү-ле кижилерни сойгалап илереткеш, бүгүниитинин буруу шавыышкынына киирер.

«Комсомол прожекторларының» отрядтарының, постарының ажылынга эн-не ат-алдарлыг болгаш чүткүлдүг ооллар, кыстарны, коллективтиң бүзүрелин эдилээн, ажыл-херекти организастап болгаш ону туюлунга чедир кылып билир комсомолчудаа, комсомолчу эвес-даа аныяктарны хандыкшыдып киирер.

«Прожекторжуларның» ажылында кол үүл—болдунган четпестерни болгаш чурум үрэшкиннерин чүгле илередири эвес, харын хамыктың мурнунда ол четпестерни болдурбазы болгаш оларны чайладыры болур. «Комсомол прожекторунун» чедиишкинниг ажылының кол негелдези—ооң ажылының хөйге калбаа-биле билдингири болур.

Партия-күрүне контролюнуң органнарының ажыл-чорудулгазына идепкейлии-биле киржиринче комсомолчуларның болгаш аныяктарның калбак массазын хаара тудуп киирер чорук аныяктарны коммунистиг өзугга кижизидериниң кайгамчыктыг школазы болур деп ВЛКСМ ТК санап турар. Комсомол организацияларының соруулгазы — ол бедик идегелги шынызыдары, «Комсомол прожекторунун» отряд бүрүзү болза бүдүүлгениң болгаш албан чериниң ажылында четпестерни узуткаар, коммунистиг тургузуушкуннун хөрээнге хора чедирип турар бүгү-ле чүүлдерге удур демисежир талазы-биле партия организацияларының, партия-күрүне контроль органнарының идепкейлиг дузалакчызы болуру болур.

«Комсомол прожекторунун» штабтарының болгаш отрядтарының ажылының шынары чүл дээрге, контрольдуң ленинчи принциптерин практика кырынга амыдыралга боттандырары, ону ажыл-херекти билири-биле, доктаамал боттандырары, илереттинген четпестерни узуткаары болгаш ындыг четпестерни болдурбазы-биле баш бурунгаар хемчеглерни алыры болуру чугаажок дээрзинче комсомол организацияларының кичээнгейин ВЛКСМ-ниң Төп Комитеди углап турар.

Комсомол организациялары, «Комсомол прожекторунун» штабтары болгаш отрядтары партия-күрүне контролюнун органнарының идепкейлиг дузалакчылары болуп, коммунизмни тургузарының хөрээнге боттарының телептиг салыышкынын киирип шыдаар дээрзинге быжыг бүзүрелин ВЛКСМ ТК илергейлеп тур.

(СЭТА).

ВУР-НУҢ УДУРТУКЧУЛАРЫНГА ЧҮРЕКТИҢ ХАНЫЗЫНДАН БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИННЕРИ

Венгрияның революстуг ажылчын-тараачын чазааның даргазының харыысалгалыг албан-дужаалынга эш Янош Кадарның катап соңгуттурганы-биле холбаштыр аңаа чоруткан телеграммазынга эш Н. С. Хрущев чүректиң ханызындан байыры СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң мурнуундан болгаш бодунуң өмүнээзинден чедирген.

Бодунуң чуртунга долу социалистиг ниитилелди тургузарының хөрээнге, бүгү делегейге быжыг тайбыңны хандырар дээш бистиң кады демиселивиске чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алырынга күзээшкиннерни телеграммада чугаалап турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев эш Иштван Добиге чоруткан бодунуң телеграммазынга ону Венгр Улус Республиканың Президиумунуң даргазының албанынга катап соңгуттурганы-биле холбаштыр аңаа байыр чедирген.

(СЭТА).

Чонга, ооң чаагай чоруунга

СЭКП Кызыл хоорай комитединиң эвлчеглиг сески пленуму болуп эткен. Ажылчы чоннарның культура-амыдыралынын байдалынын болгаш ону экижидер хемчеглер дугайында илеткелди хооркомнуң ийги секретары эш В. Добромыслов кылган. Чурттталга тудуунуң байдалы кандыгыл, садыг ажылын экижидер талазы-биле үүнү кылып турарыл, хөй-ниитиниң чемненилгезиниң байдалы, транспорт, коммунал ажыл-агый черлери: чунар бажын, парихмахерская дээш бо бүгү шупту-ла партия организациязының кичээнгейинде турар ужурлуг дээрзи СЭКП-ниң XXII съездизинин шинтпирлеринде чугула черни эвлеп турар. Кижиниң амыдырал-чурттталгазы таарымчалыг кылдыр тургустунган тудум, ооң сагыш-сеткили өөрүшкүлүг, кылган ажылы бүдүмчелиг эки болур.

Илеткелчи болгаш пленумга санал берген эштер чурттталга тудуунуң айтырыынга онза доктаап, санчырагайларны адап, деңнелдерни кылып турганнар. Хоорайның чурттталга тудуунуң планы эткен 1961—62 чылдарда күүсеттинмээн. Чеди чылдың баштайгы ийигизи 1959—60 чылдарда 28975 квадрат метр чурттталга шөлүн ажыглалче киирер турган харын-даа 914 квадрат метрни артыкка дужаап, бердинген планны 103 хууга күүсеткен турган. А чеди чылдың ооң дараазындагы үшкү, дөртү чылдарында тудуг организациялары техника болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар-биле улам долу хандыртынган хиреде-ле план күүседирден, харын оранчок кудулап келген.

Эрткен чылын «Кызыл тудуг» эргелелиниң удуртукчулары эштер Нестеровский, Трещенко, Емельянцев оларның кончуг кошкак ажылдаанын пленум демдеглээн. Үстүнде ады үнген эштер ынчан-мынчан дужаар бис дээн тудуун кажан-даа ол айыткан хуусаазында ажыглалга киирбейн келгеннер.

Бо чылдың бштайгы кварталында ол эргелел 3850 квадрат метр чурттталга тудуун ажыглалче киирер турган, ооң чаңгызын-даа күүсеттпээн. Амгы үеде хоорайда канализация кылдынмааны-биле чамдык белен бажыннар ажыглалче кирбейн туруп берген. Канализация кылдынмаан болгай, мындыг байдалга таваржы бээр бис дээрзин билзе-даа, эштер Нестеровский, Трещенко олар шинтпирлиг хемчег албайн келгеннер.

Тудуг шөлдеринде инженер-техниктиг удуртулга чавыс деңнелдиинден бригадаларда күш-ажылдын организастыг чоруу четпес. Кылдынган тудугүүн аңгы-аңгы иштики кезектерин кылыр бөлүкке (начальниги эш Зябрев, прорабтары эштер Фомин болгаш Кочубей) бо чылын мындыг таварылга болган: эштер Ельшова, Давыдова, Зрянова оларның удуртукан бригадалары суг чогундан 5—6 хонук ажыл чок турганнар. Ындыг чижектерни санаар болза дыка хөй.

Бо чылын ниитизи-биле хоорай 18.152 квадрат метр чурттталга шөлүн алыр. Март 14-те партияның хоорай комитединиң бюрозунга бүгү-ле тудуг организацияларының удуртукчулары олурушкан болгаш тудугну айыткан хуусааларда ажыглалче киирерин аазааннар.

Чурттталга тудуунун байдалын үстүнде чугаалашканы ышкаш хоорай чаагайжыдылгазының байдалын пленумга тодаргай чугаалажып, аңаа 1962 чылда үндүрген 638 муң рубльдиң янзы-бүрү 2200 ыяш, 14000 чадаң үүштер олуртулгазынга, 25 муң квадрат метр газоннарга сиген тарылгазынга болгаш чүс-чүс муң чечектер өстүүлгезинге ажыглаанын илеткелчи демдеглээн. Ол ышкаш чаагайжыдылга конторазы 12 муң квадрат метр орукту болгаш узун 100 сандайларны кылгаш салгыыаан.

Мурнунда турган «Тыва тудуг» трезинин орук кылыр участогу орук тудуун 137,9 хуу, кудумчулар асфальтылаарының планын 104,2 хуу күүседип эрестиг ажылдаан. Кызылчылар төрээн хоорайын чаагайжыдар херекке идепкейлиг киржип, 4590 ыяштарны, 2250 чадаң үүштерин, 150 муң кезек чечектерни тарып өстүргеннер. Бо чаагай херекке «Сельхозтехника» АТК-зының механизация училищезинин, республика эмнелгезинин, хоорайның харылзаа конторазының коллективтериниң эки киришкенин пленум демдеглээн.

Чамдык кылдынган ажылдар бардаа болза четпестериниң эвээш эвезин пленумга санал бергеннер чугаалап турган. Ылаңгыя чаагайжыдылга болгаш орук-көвүүг ажыглагый конторазы планын үүгле 95,5 хуу күүсеткени четпес, Бажыңнар даштында бок хөй, черле хоорай ниитизи-биле арыг эвес байдалда турар.

Хоорайнын ол-бо талаларынга чедир четчир санныг автобустар аргып турар. Ынчалза-даа чамдык Пушкин, Ооп Күр-Седи аттыг кудумчуларда тротуарларның багайындан автобустар чоруурунга таарымча чогун эш Крутовой саналынга шүүгүмчүлээн. Ол бүгү чүү көргүзүп турарыл дээрге, хамыктың мурнунда орук тудугжуларының багай ажылын, эгелээн ажылын эчизинге чедир эки кылбазын херечилеп турар деп ол чугаалаан.

Респоликлиника эргелекчизи эш Куулар саналынга хоорайның санитар байдалын онзалап демдеглевишаан, бо талазы-биле медицина ажылдакчыларының ап турар хемчегленнин дугайын чугаалаан.

Чоннуң кадык, культурлуг амыдыралының бир кол чери чунар бажың болур. Хоорайда 6 чунар бажың ажылдап турар, бирээ чаа тутуп турар. 1962 чылда олар 450 муң кижи хүлээп алыр турган 447 муң кижи чундуруп, планын 97 хуу күүсеткени четпес. Чоннуң мынчаар чедир чунмайн барган чылдагааны чамдык чунар бажыңнарның үр үеде септелгеге туруп келгениниң хамааржыр. Ылаңгыя № 2 чунар бажыңны 60 хонукта септээр деп планнаан болза ону 170 хонукта септезе-даа агаар кирер чери таарымча чок, душтары багай кылдыганын санал бергеннер шүүмчүлээннер.

Пленумга илеткелчи болгаш санал бергеннер хоорайның үлетпүр комбинадының ажылына колдуг доктаап, тодаргай фактыларны чугаалап турган. Ылаңгыя эрткен чылын даараан үүлдер бүдүрер талазы-биле планын 97,7 хуу, идик септекчилери 92, шак септекчилери 91,5, металл кылыкчылары 80-не хуу кылдыр тус бүрү планныг сорулгаларын күүсеткилээн, ынчангаш 17 муң рубльдиң продукциязын чедир албаан.

Эр болгаш хөрээжен улуска хеп даараар ательелер чайгы үеде чагыг хөйүнден күүседип күш четпейн баар, а кыжын бүгү мастерлери хостуг олуруп, планын ол үеде чедирбейн баар чоруктар бар. Ылаңгыя часкы, кышкы тоннар болгаш дүк материалдардан кылган платьелерни ательелерде четчир санныы-биле даарап, чагыг алырының байдалын чурумчутпаан. Ательелерде чиик өртектиг тоннар, костюмнер, платьелер даараар материалдар чок. Ол ышкаш сөөлгү каш чылдарда ательелерде янзы-бүрү өөктер, хендирлерниң чогун пленумнуң киржикчилери буруу шапкан. Мынчангаш саналдар, хомудалдар дептеринде чагыкчылардың бижип турарыдан алырга, эки даараан хеп дээш мастерге байыр чедирип, өөрүп четтиргенин илереткеш, өөгү чок хепти кедериниң таарымча чогун болганчокла айыткан болур. Хоорайнын үлетпүр комбинадының директору эш Новиков пленумга чүве чугаалааш, бо бүгүнү канчангаш чедип алырыл, ооң уштунарының аргазы чүл дээр талазы-биле тодаргай чүве чугаалаваны четпес.

Пленумга шупту 12 кижи санал берген, аңаа ылаңгыя эштер Киселев (СЭКП хоорай комитединиң бирги секретары), Самороков (культура министриниң оралакчызы) библиотекаларның, кызыл булуңнарның, клубтарның, бот-тывынгыр уран үүл бөлгүмнериниң ажылынче кол кичээнгейни салып, чүве чугаалаваннар.

Пленумга Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш Мендуме база санал берген.

Дараазында организастыг айтырыг чугаалашкан. СЭКП-ниң хоорай комитединиң секретары эш К. Н. Динге өске ажылче шилчээнин барымдаалааш, ону ол хүлээлгезинден хостаан болгаш СЭКП хооркомунуң секретарынга эш К. Н. Шулууну соңгаан. Партия хоорай комитединиң бүдүүлге килдизинин эргелекчизинге эш А. А. Балакинни пленум бадылаан.

С. ТАС-ООЛ.

Сарлык фермазында

Барыын-Хемчик районнуң «Тээли» совхозунуң Шуй хемде сарлык фермазының коллективи эрткен чылын саар сарлык бүрүзүнден 400 литр сүттү сагган болгаш бир сагбас сарлыкка онааштыр 1 кг дүктү кыргып алган. Күрүнеге 20 тонна сүт садар хүлээлгезин 29 тонна кылдыр ажыр күүсеткен.

Усть-лабинчилериниң чагаазын танышкаш, ферманың коллективи 1963 чылда мындыг хүлээлгелерни алган: саар сарлык бүрүзүнден 450 литр сүттү саар, сагбас сарлыктарның бирээзинден-не 1 кг дүктү болгаш төрүүр 100 сарлыкка онааштыр 90 бызааны алыр. Мурнакчы саанчылар Долума, Чадаймаа, Өлчей олар боттарының саап турары сарлык бүрүзүнден 450—500 литр сүттү саарын хүлээнгеннер.

Мөлдүргалар кадарып турар Кадыр-оол биле Чүлдүм чайгы үеде мөлдүрга бүрүзүнүн хонукта ортумак немелде деңзизин 700 грамм чедиреринн хүлээнгеннер. Сарлык фермазының кадарчылары, саанчылары бо чылын ийи аал ишти чурттаар бир чурттталга бажының туткаш, ийи саанчы өг-бүлени көжүрүп киирерин база хүлээнип алганнар.

НОВГОРОД ОБЛАСТЬ. Органиктиг чемишчидилгелерни белеткээриниң болгаш сөөртүп чорударының талазы-биле шалыпчы айны областың колхозтарында болгаш совхозтарында чорудуп турар. Ол үениң дургузунда миллион тоннадан эвээш эвес чемишчидилгелерни, ооң иштинде 520 муң тонна торфту шөлдерже сөөртүп чоруткан турар ужурлуг.

Новгородтуң бүдүүлге эргелелиниң «Гвардеец» деп куш ажылдыг фабриканың Трегубово салбырының шөлдеринче чемишчидилгелерни сөөртүп турары шалыпчы айның баштайгы хүниринден бээрле чемишчидилгелер сөөртүүнү дүргедеткен. Аңаа 30 муң тонна чемишчидилгелерни шөлдерже сөөртүп үндүрер ужурлуг. Он хонуктуң дургузунда ооң чартыын сөөртүп чоруткан.

ЧУРУКТА: «Гвардеец» деп куш ажылдыг фабриканың Трегубово салбырының шөлдеринче чемишчидилгелерни сөөртүп турары.

Фото К. Богдановтуу. СЭТА-ныҢ фотохрониказы.

АНЫЯКТАР—МАЛЧЫННАРГА

Малчыннарның чурталгазын эки-жидер, культуразын бедидер талазы-биле районнуң партия комитединиң ажылдап кылган хемчеглерин боттандырарынга бистиң комсомолчуларывыс болгаш аныяктарывыс биче эвес салыышкынны киирип турарлар. 100 хире аныяктардан тургустунган 11 агиткультбригадалар бо хүннерде колхоз, совхозтарның малчыннарының ортузунда ажылдап чоруп турар. Оларның күжү-биле малчыннарның 89 чурталга бажыннары чугайлаттынган, 13 чунар бажыннар болгаш 4 кызыл булуннар туттунуп, ажыглалда кирген.

Бо чугула ажылды, ыланғыя Ленин аттыг колхозтуң комсомол организациязы (секретары Т. Чыртак-оол) дээре организастап турарын демдеглээр херек. Ында 12 комсомолчу оолдар кыстардан тургустунган агиткультбригада кыштаглаашкын эгелээнден бээр 9 катап үнүүшкүнү кылып, хойжу бригадаларның төптеринде 13 чурталга бажыннарын чугайлавышаан, 3 чунар бажыннариың тудуунга идепкейлиг киришкен. Ол бригаданың кежигүннери иштики, даштыкыда болуушкуннарның дугайында сонуурганшыг лекция, беседаларны малчыннар ортузунга хөй удаа организастап келгеннер.

Ол агиткультбригаданың ажылчорудулгазында бир онзагай чүве болза, оон удуртукчулары эштер Т. Чыртак-оол, М. Дарын-оол олар ында көдээ магазинден малчыннарның амыдырал-чурталгазынга чугула хереглеттинер барааннарны хүлээп алгаш, хөй-ниитичи эгелээшкинбиле садыглап чоруп турары болур. Чүгле сөөлгү үнүүшкүнде безин олар 86 ак чоорганнарны, 63 аржыылдарны, шай, таапкы, чунар савац, оттугыяш дээш еске-даа хөй-хөй үүрмек бараннарны тус-тус одарларда малчыннарга садыглааннар.

Ол бригаданың составында 3 кижиден тургустунган санитар комиссиязы база кончуг чугула хемчеглерни чорудуп турар. Олар малчыннар аалдарынга барган санында-ла бажын, ог иштин канчаар-арыг-силиг тургузар талазы-биле практиктиг дузаны көргүзүп, культурлуг чурталганың билиг, чаңчылдарынга малчын кижилерни кызымак өөредип турар.

Малчыннарга дуза чедирер, оларга бараан болур талазы-биле «Чыраа-Бажы» совхозта комсомол комитеди (секретары Д. Маадыр-оол) база шоору ажылдап турар. Ол совхозта малчыннарга дуза көргүзериниң 3 комсомолчу бригадалары организастаттынган. Оларның иштинден Шык-Бажында О. Бопуужан удурткан аныяктарының агиткультбригадазы эки ажылдап келген.

Совхозта аныяктар агиткультбригадаларының кежигүннери малчыннарның 21 чурталга бажыннарын чугайлажып берген, 3 чунар бажыннарның, 1 кызыл булуннуң тудуунга идепкейлиг киришкен. 17 лекцияларны номчаан болгаш хөй-ниитичи эгелээшкин-биле 8 садыг точкаларын чер-черде организастааннар. Ол ышкаш малчыннарның амыдырал-чурталгазын экижидериниң хөрээнге Хайыракан, Бора-Тайга Бажын-Алаак болгаш Ийме школаларының башкылар коллективтери, ол черлериниң еске-даа көдээ интеллигентилери база идепкейлиг киржип турарын демдеглээри чугула. «Искра», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозтарда аныяктарның агиткультбригадалары үр эвесте организастаттынган болза-даа, оларның ажылы база идепкейжип эгелээн.

Ындыг болза-даа көдээ ажыл-агый продуктуларының элбекшилин тургузар дээш могаг билбейн ажылдап турар малчын кижилерге таарымчалыг байдалдарны хандырар талазы-биле районнуң «Октябрь 30 чылы», «Большевик» колхозтарда комсомол организациялары (секретарлары эштер Ондар, Байлак-оол) амдыгаа чедир тодаргай хемчеглерни албаан. «Сүт-Хөл» совхозта комсомол комитеди (секретары М. Хеймер-оол) малчыннарга дузалажарының ажылын кончуг багай организастаан.

Малчын чоннуң амыдырал байдалын экижидериниң хөрээн бистиң чамдык комсомол организацияларывыс чаңгыс талалай көрүп турарының фактылары бар. Олар колдуунда материалдыг хандырылганың айтырыгларынче кичээнгей салып келгеннер, Ынчаарга малчыннар дугайында сагыш салыышкын чүгле оларга чунар бажыннар, кызыл булуннар, чурталга бажыннары тудуп бээри-биле кызыгаарлаттынмас болур ужурлуг.

База бир чугула чүве ыраккы одарларда малчыннарга почта чедирилгезинге үзүктелиишкинни болдурбас дээш, одарлар төптеринге кино-чуруктар, шии, концерттер көргүзүү өй-өйде организастаттынган, лекция-беседалар хөйү-биле номчуттунган, хана солуннар, агитхуудустар доктаамал үнген, библиотекалар, кызыл булуннар үргүлчү ажылдаан, медицина дузаламчызы эки көргүстүнген, культурлуг амыдырал дугайында тайылбыр ажылы калбарган турзун дээш сагыш салыры, ол бүгүнү таарымчалыг организастаарынга комсомолчуларны идепкейлиг-биле кириштирери болур. Бо бүгү политик-жизидилгелиг, культура-массалыг хемчеглерни калбартырынга херектиг хамык аргалар комсомол организацияларында бүрүн бар, маная көдээ интеллигенция улуг дузаны чедирип болур.

Бир эвес бистиң комсомолчуларывыс бүгү аныяк өскен ленинчи комсомолдуң революстуг чаңчылдарын өзугаар бо чугула ажылче боттарының күштерин, болдунар аргаларын мөөнеп, долу энергиялыг, инициативчи ажылдаар болза, бистиң малчыннарывыстың материал-культурлуг хандырылгазы амгызындан улам экижир болгаш олар хөй-хөй материалдыг байлактарны бүдүрер дээрзинге чигзиниг турбас.

О. КОЙ-ООЛ,
Чөөн-Хемчик районнуң ВЛКСМ комитединиң секретары.

БИСТИҢ ТЕХНИКУМДА

Эрткен чылдың күзүнүнде көдээ ажыл-агый техникумунуң комсомол организациязының отчёт-сонгулдалыг хуралынга эш Ховалыг Хөктүг-оолду эге организацияның секретарынга соңгаан. Ол хуралга комсомол ажылын моон соңгаар канчаар чорударын, хөй-ниитиге ажыктыг чүү кылырын шиитпирлээн. Ынчан элээн хөй өөреникчилерни ВЛКСМ кежигүнүнге база хүлээп алган. 1963 чылда 40 хире өөреникчилерни комсомолга база киирип алган. Ам бистиң техникумувуста 300 хире комсомолчулар бар. Оларның аразынга хөй-ниити талазы-биле ажыл чорударынга комсомол организациязының секретары эш Ховалыг оңза кызымаккай ажылдап турар.

Комсомол комитеди оон удуртулгазы-биле янзы-бүрү дыштанылга кежээлерин, кино көөрүн, концерттерни организастап турар. Бо хемчеглерни чорударынга башкылар дыка дузалап турарлар. Эш Ховалыгның удуртуп турган белеткээни концертин көрүкчүлер чоокта чаа кончуг сонуургап көргеннер. Аная орус болгаш польша улустарның танцыларын эки күүсеткен. Оон-биле чергелештир техникумнуң комсомолчулары сөөлгү үеде спорт талазы-биле улуг чедиишкиннерлиг бооп турар. Техникумда физкультура башкызы Сможевскийниң удуртулгазы-биле волейбол, баскетбол, чиик атлетиканың секцияларын тургускан. Республиканың көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының спорт талазы-биле чоокта чаа болган хокей маргылдаазынга «Уражай» командазы бирги черни ап, кубокту чаалап алган. Ол дээрге аныяк спортчуларга келир үеже улуг базым-дыр. Ынчалза-даа комсомол комитеди биле профэвилел комитеди студентилериниң өөредилгезинче кичээнгейни салып турар. Комсомолчу студентилер боттарының кошкак эштеринге дузалажып, хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржип турарлар. Чижээлээрге бухгалтериянның II курузунда К. Монгуш, Кудрявцева, I курузунда Безматерных, Ооржак, зоотехниянның I курузунда С. Андрусенко, Успун-оол Чкалов, II ветеринар салбырында Седен, А. Сувак, III ветеринар салбырында Сат Таня, зоотехниянның 3-кү салбырында Чооду дээш оон-даа еске хөй студентилер эки өөренмишаан, эштеринге дузалажып, хөй-ниити ажылынга эки киржип турарлар. Олар билигниң үндезинин шиңгээдип ап, өөредилгени амыгаштан амыдырал-биле, күш-ажыл-биле холбап, өске эштеринге эки үлегерин көргүзүп турарлар.

Ш. АРТЫНАЕВ,
студент.

ЧАА ЧЕДИИШКИННЕРЖЕ

Тожу районнуң «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң ажыл-ишчилери 1962 чылда эки көргүзүттерни чедип алган болгаш 1963 чылда оон-даа бедик, чаа-чаа чедиишкиннер дээш демисежип турарлар.

Эрткен чылын колхоз күрүнеге мал ажылының продуктуларын садар хүлээгелерин ажыр күүсеткен. Бо чылын 140 тонна эътти, 230 тонна сүттү, 6 тонна дүктү күрүнеге садар азы планда көрдүнгениниң эътти 10 тоннаны, сүттү база 10 тоннаны ажыр садар деп бедиткен хүлээлгени алган. Малдың баш санын 8000 чедирер. Оон иштинде саар инектер 313 турган болза 375 баш ивини 2550 турганындан 2800 баш чедирер. Саар инек бүрүзүнден 1350 кг сүттү, бир хойдан-на 2,2 кг дүктү алыр.

Хаван ажылынче онза кичээнгейни салыр. Эрткен чылын 6 тонна хаван эъдин күрүнеге саткан болза, бо чылын 18—20 тонна чедир садар азы үш катап көвүдедир деп көрген. Хаванның баш санын 400 чедирер.

Тожуда чер ажылы чоруттунмас, тараа үнмес дээр чугаалар мурнунда туруп турган болгай. Эрткен чылын колхоз янзы-бүрү культураларны 320 гектарга тараш, 100 ажыг тонна тарааны ажаап алган. Дазылында чемиштиг культураларның дүжүдүнден база хөйну ажаап алган. Ол дээрге Тожуга баштайгы дүжүт-түр. Бо чылын ниити тарылга шөлүн 430 га чедирер болгаш оон иштинден тараа культураларындан 200 тонна дүжүттү ажаап алыр деп колхозтуң февральда эрткен отчёттуг хуралынга шиитпирлээн.

Моон ап көөрге, Тожу район чүгле мал болгаш ан-мөң ажылдыг эвес, оон-биле кады чер ажылын хөгжүдеринче база шилчип турары ол-дур.

С. САМИЯ.

УКРАИН ССР. Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Евгения Алексеевна Долинюктүң үдиртканы улусчу академия ажылдап эгелээнинден бээр ийи чыл болган. Кукурузаны тарып өстүрер талазы-биле мурнакчы дуржулганың ол школазында ам бо үеде Тернопольдуң көдээ суурларының 5.000 аныяк ажыл-ишчилери өөренип турар.

ЧУРУКТА: улусчу академияның ректору Борщевск бүдүрүлге эргелелиниң СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозунуң звеночузу Е. А. Долинюк бодунуң өөреникчилери чораан, ам кукуруза звеноларының звеночулары М. И. Тимчук, А. М. Машталир, М. Н. Басылык олар-биле.

ФОТО *Б. Шендлерниң.* СЭТА-ның фотохрониказы:

ФОТОРЕПОРТАЖ

КОЛЛЕКТИВТИҢ ЧОРГААРЛАРЫ

Кызыл аэропортунга ажыл хүнү эртенги хаяа-биле кады эгелээр. Эртенги имиртинде-ле техниктиг ажылдакчылар фонарьлары-биле самолёттарның моторларын чырыдып көрүп, оларны ужудуушкуннарга белеткеп турар. Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, ужудукчу В. К. Кравцов; «Кышкы үеде самолёттуң фимчедикчизин эки чылыдар херек, оон башка орукка доңа берип болур»—деп техниктиг ажылдакчыларга сагындырыгылаар. Самолёттарны ужудуушкуннарга белеткээринге авиатехник, комсомолчу В. Шадрин (БИРГИ ЧУРУК) шалыпкын ажылдап турар. Ол ышкаш коммунистиг күш-ажылдың эзлчээ аныяк техниктер С. Дугержаа, Н. Илюшин, В. Литвиненко, М. Меренюк болгаш В. Котегов «Шуптузу—чаңгызы дээш, чаңгызы—шуптузу дээш» деп принцип-биле шалыпкын, демниг ажылдап турар. Ам инженер-техниктиг ажылдакчыларның коллективи коммунистиг күш-ажылдыы деп бедик ат дээш демисежип турар.

Аэропорттуң коллективинде дуржулгалыг хоочун авиатехниктер Н. Лазарев, Н. Черных, М. Ткачёв оларның үлегери-биле аныяк авиатехник, Киевтиң ужар чүүл институдунда бөт-өөредилге-биле өөренип турар О. Алёхин шилип алган ажылынга чүткүлдүг ажылдап турар. Оон «МИ—1» вертолётту ужудуушкунга белеткеп турарын (ИЙИГИ ЧУРУКТА) көргүскен.

Аэропорттуң инженер-техниктиг ажылдакчыларының ажылы нарын болгаш харыысалгалыг. Самолёт иштинге чылыг, чырык, оон олуттары чымчак болганы дээш инженер-техниктиг ажылдакчыларга пассажирлер өөрүп четтиргенин илередип турар.

В. ХУДЯШЕВ.
Сөзү, фотозу авторнуу.

Организакчы ажылдарны күштелдирер

Чоокта чаа «Кызыл тудуг» эргелелинде профэвилелиниң ажылчын комитединиң конференциязы болуп эрткен. Аная эрткен чылын болгаш 1963 чылдың январь—февраль айларда тудугда ажылчын комитеттиң ажылының дугайында А. Т. Сагалаков отчёт кылган.

Чеди чылдың планын хуусаа бетинде күүседир дээш калбарган чарышка киришкеш, тудугжулар мурнукузундан организастыг, тура-соруктуг ажылдап турар. Тудуг эргелелинде 280 кижини хаара туткан 14 бригадалар коммунистиг күш-ажылдың бригадазының адын чедип алыр дээш демисежип турар. Оларның иштинден 3 бригада ол бедик атты чедип алган.

А. Ельшованың, Е. Чудановскаяның удуртканы коммунистиг күш-ажылдың бригадалары тудугжуларның чарыжының мурнуку одуруунда чоруп турар. Ол бригаданың кежигүннери штукатурлаар, будуур ажылдарны чүгле эки шынарга күүседип, ажылга үрей кылыр чорукту болдурбазын чедип ап шыдаан. Ол ышкаш Ф. Лихаоузовка баштаткан дашчылар, М. Федотовтуң удуртканы бызаңчылар бригадалары үстүнде бригадалардан тудак чок ажылдап турар. Мында база үрей кылыр чорукту узутказары чедип алдынган. Ай болгаш квартал планнары күүсеттинип турар.

1963 чылдың тудуг ажылдарының планын долдур болгаш ажыр күүседир дээш тус-тус тудугжуларның болгаш бригадаларның аразында чаршты калбартканының түңнелинде февраль айның тудуг планын эргелел 124 хуу күүсеткен.

Бир эвес тудуг эргелелинде ажылчын комитет тудугжулар ортузунга бүдүрүлгечи, организас-массалыг ажылдарны эки чоруткан болза, тудугжуларның чарыжы оон-даа дээре түңнелдерлиг болур турган. Чүгле бо чылдың январь—февраль айларда ниитизи-биле тудуг эргелелиниң шугумунга 696 кижи ажыл хүнү үскен. Бир эвес ол хүннерни бүдүрүкчүлүг ажылгаан болза 26 квартираны тудуп ап болур турган-дыр.

Мыя чижек болза профэвилелиниң тудуг комитеди болгаш бөлүктери күш-ажылдың сагылга-чурумун сагыырынче, онаашкан хөрээнге харыысалгалыг болурунга тудугжуларны кижизидер ажылды эрецгей, кошкак чорудуп турарын херечилеп турар. Чамдык тудуг участоктарында, чижээ, № 2 участокта (даргазы эш Паташов) месткомнар чүгле тургустунган боердан башка мырыңай ажылдавайн турар. Оларда ийи ай иштинде ажыл планы безин чок, месткомнуң бодунуң хуралын-даа чыылдырбаан.

Ол-бо тудуг участоктарында техниканың ажыглалы, материалдарның камналгазы кандыгыл ажыл үезинде озал-ондактыг таварылга болбазын дээш чогуур байдал тургустунган бе дээн чижектиг бүдүрүлге айтырыгларын ажылчын комитет болгаш месткомнар ында-хаая кыры-биле көрүп, ёзулуг холга албайн келген болгаш ам-даа ындыг болбушаан турар деп конференция санаан.

Бүдүрүлге-чөвүлел хуралының ролю куду деңнелде турар. Тудуг участоктарында ажыл-херектиң байдалын, күш-ажылды организастаарының болгаш бүдүрүкчүлүүнүң дугайында айтырыгларны бүдүрүлгечөвүлел хуралынга чогуур өйүнде тургуспайн турган. Ажылчыннарының амыдырал-чурталгазының айтырыы профэвилел организациязының эң чугула херээ болур турбуже, тудуг комитеди бо талазы-биле кончуг четпес ажылдап турар. База бир тудуг участогу—чүс сезен чедиги квартал-дың тудугжуларынга таарымчалыг байдал хандыртынмаан. Ол кавыда буфет-садыг-даа чок. Дүште изиг чем бээрин организаставаан.

Тудуг участоктарында агитас-массалыг ажылдар база кошкак чоруп турар. Көскү агитация чок. Культура-массалыг хемчеглер ала-чаягаарлаашкында кирген. «Кызыл тудуг» эргелелиниң бот-тывынгыр уран чүүл коллективин эки организастап баштаар болза эки ажылдап болур. Ам дээрге уран чүүл бөлгүмнери ажылдавастаан. Бар музыка херекселдери, ыланғыя оркестр үрелии, буданалган. Спорт талазы-биле ажыл база-ла уттундурган. Ынчаарга тудугжулар коллективинде уран чүүлге болгаш спортка киржип болур мергежилдиг, сонуургалдыг кижилер чок бе? Ол канчап-даа ындыг эвес. Күш-ажылдың кижилери ойнап-хөглээринге, спортка база ынакшылдыглар. Чүгле ажылчын комитеттиң четпес ажылының түңнелинде ол бүгү болдунмайн турар-дыр.

ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XIII съездизинге төлептиг ужуражыр төлээде, «Кызыл тудуг» эргелелинде ажылчын комитет бодунуң ажылын үндезини-биле экижидер, тудугжулар ортузунга организас-массалыг ажылдарны күштелдирер ужурлуг дээрзин конференцияга тодаргай чугаалашкан.

О. САМБУУ,
№ 2 участоктуң дашчызы.

ЧӨР-ЧӨР СОВЕТТЕРИНИҢ СЕССИЯЛАРЫНДАН

ТЕС-ХЕМ

Ажылчы чоннар депутаттарының Тес-Хем район Совединиң сессиязы болуп эрткен. Организастыг айтырыгны чугаалашкаш, райкүүскомну сессия соңгаан. Күүскомнуң даргазынга Т. Бегзи, дарганың оралакчызынга Г. Төгүс-оол, секретарынга Б. Сан-Хөө олар соңгуттурган.

Сессия оон ыңай район Совединиң доктаамал комиссияларын соңгаан. Райкүүскомнуң түс-түс килдистериниң эргелекчилерин база бадылаан.

Районнуң улус ажыл-агыйының планын бадылаар дугайында айтырыгны чугаалашкаш, ниитинин малының баш санын өстүрер, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир база малдың быжыг чем-суурун тургузар хемчеглерни айыткан шиитпирни хүлээп алган.

Районнуң ажыл-агыйларында бүгү хойнуң 80 хуузун тарып боозадыры, делгем хову одарларга чаа кудуктарны казып, эргилерин септээри, 11 кезек черде хойжу бригадаларның төптеринге чурталганың, культура-амыдыралдың тудугларын ажыглалга киирери, оларны электрижидери болгаш радиожудары шиитпирде көрдүнген.

Бо шиитпирни күүседип, часкы тарылгага, дүк кыргылдазынга белеткел ажылдарынга чоннуң киржилгезин организастаар талазы-биле боттуг ажылдарны депутаттар чер-черде чорудуп турар.

КАРГЫ

Барыын-Хемчик районнуң Каргы көдээ Совединиң чоокта чаа чыылган бирги сессиязы организастыг айтырыгны чугаалашкаш, көдээ Советтиң күүскомун соңгаан, оон даргазынга И. Бады, секретарынга И. Өпей олар соңгуттурган.

Соңгукчуларның чагыгларын күүседир талазы-биле хемчеглерни депутаттар чугаалажып көрген. «Малчын» колхозтуң төвү-биле оон бригадаларының, турлагларының аразында машина, аът орудтарын аштап база септээр, малчыннарның чурталга-амыдыралын экижидер хемчеглерни колхозтуң баштаар чери-биле кады алырын көдээ күүскомга сессия дааскан.

Д. НАСТЫК-ООЛ.

Электросаалдаже шилчиир

Тес-Хем районнуң «Чаа орук» колхозунуң № 1 сүт-бараан ферма-зынга чоокта чаа Краснодар крайның Усть-Лабинск будүрүлге эргелелиниң ажыл-ишчилериниң чагаазын танышкан. Ферманың коллективи усть-лабинчилериң эгелээшкинин деткившаан, инектериң ажаалдазын, чемгерилгезин экижидип турган. 1963 чылда сүт саалдазын улам көвүдедир деп шиитпирлээн.

Фермада электросаалданың аппарадын тургузуп турар. Удавас электросаалдага кирер болгаш бистиң күш-ажылывыс чнигзээр апаар деп саанчылар өөрүшкүлүг чугаалажып турарлар. Фермада чаш бызааларны иштин чугайлап каан, чылыг температураның таарыштырган кажаада ажаап турар. Бызааларның адаанда чадыын өл-шык апарганын көрүп турган, чогуур өйүнде солуп турар. Бызааларның ажаалдазын, чемгерилгезин зоотехниктиг чурум өзугаар чорудуп турар. Бо чылын төрүттүнген 100 ажыг бызаалар эки ажаалда, азыралдың ачызында кадык, шыырак өзүп турар.

Ферманың коллективи чеди чылдың бешки чылында дараазында социалистиг хүлээлгелерни алган. Саар инек бүрүзүнден 1250 кг сүттү саар, төрүттүнген бызаа бүрүзүн камгалап алыр.

Ферманы зоотехник М. Сюрюн удуртуп турар. Оон сагыш салып, хемчег алганы-биле фермага чаа солуннар хүн бүрү кээп турар апарган. Чамдыкта эш Сюрюн сөөлгү болуушкуннар дугайында, республиканың малчыннарының чедиишкиннериниң дугайында информацияны бодунуң коллективинге кылып берип турар.

П. ДОРИН.

Сөглээн сөзүн ээлээр

Хертек Ундургуевич Успун «Кара-Хөл» колхоз тургустунган үеден бээр-ле оон хойжуларының бирээзи болуп, үргүлчү ажылдап келген. Төрээн колхозунга дыка хөй хойну ол өстүрүп берген. Оон кадарган хою чылдың-на хур, чаш төлү менди болур. Бо чылын оолдаан хойларының хураганнарын ол база-ла бүрүн камгалап ап турар.

Эрткен чылын бодунуң күжү-биле белеткеп алган 20 тонна сиген-биле хоюн ол кыштадыр чемгерген, оон артыы ам-даа бар. Хоюнуң кышкы, чайгы кажааларын ол боду тудуп, септеп ап чоруур.

Кара-Хөл көдээ Совединиң депутадынга мурнунда-ла соңгуттурган турган хойжуну эрткен соңгулдада колхозчулар катап соңгуп алганнар.

Депутат бо чылын төрүүр чүс хойга онааштыр 105 хураганны өстүрерин хүлээнген. Ол сөзүн ээлээр дээрзинге чигзиниг турбас.

С. ОЧУР-ООЛ.

Дуржулганы өөренир

УЛУГ-ХЕМ. «УТКА 25 чылы» совхозтуң Белдир-Кежин суурунуң комсомолчу-аныяктарындан 6 кижи чоокта чаа совхозтуң хоочун хойжузу О. Долдай-оолдуң кыштаанга чораанар.

Олар ол хоочун малчынның чээрби сес чыл дургузунда ажылдап келгениниң дугайында солун чугаазын дыңнаанар. Хоочун малчыннарның дуржулгазын аныяктар өөренири чугула дээрзин ол ужуражыышкын көргүскен.

Аныяктар ол малчынның хоюнуң кажаазының көрженин коптаргаш, дашкаар үндүрүп бергеннер.

М. ДААНМАЙ.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ХЕРЕГЛЕЛИНГЕ ДҮҮШТҮР

(Кооперация ажылдакчызы чугаалап тур)

Чөөн-Хемчиктиң хереглел кооперациязының ажылдакчылары районнуң бүгү хереглекчилериниң, ыланғыя малчыннарның хандырылгазын экижидер дээш эрткен чылын болгаш бо чылдың баштайгы айларында чамдык ажылдарны кылган. Участоктар аайы-биле хуучуларның хуралдары эрткилээн. Оларга районуң болгаш чер-черде магазиннер эргелекчилериниң ажылының дугайында илеткелдерин дыңнаан, чамдык чедиишкиннерин демдеглевишаан, четпестерин дарый чайладырын болгаш ап чорудар тодаргай хемчеглерни шиитпирлээн.

1962 чылда районнуң бараан саарылгазының планын 107,2 хуу, ниитиниң чемненилге черлериниң планын 122 хуу, а бо чылдың январь, февраль айларында бараан саарылгазының планын база ажыр күүсеткен. Хуучу кежигүннерге 240 кижи кирген. Эрткен чылын бараан саарылгазының планын күүсеткилээн магазин, ларёк чаңгыс-даа чок.

Оон-биле чергелештир бистиң ажылывыста биче эвес четпестерни миннип демдеглээр ужурлуг бис. Районнуң эрткен чылын Кызыл горпозу-биле арадында социалистиг чарыжының түңнелин үндүрбээн. Чамдык садыгжыларның ажылдап турарының культуразы ам-даа куду. Садып алыкчыларга каржы, акшаны четче чандырбас, бараанларны, аъш-чемни четпес хемчээп, тудуу деңзилеп бээр чоруктарның фактылары ам-даа бар.

Районнуң шугумунга самчыгдаашкыннарның бар турарын бүжар-бак чорук деп көрүп турар бис. Материалдыг, үнелиг чүүлдерни харыылаар ажылга чогуур хыналда чокка, мурнунда шииттирип чораан, хуузунда эрге-ажыын сүрген Даниленко ышкаш бүзүрел чок кижилерни хүлээп ап турган. Эрткен чыл дургузунда 5300 рубль түңнүг самчыгдалдар тос болган, кооперацияның 3942 рубль өнчү-хөренгизин оор алган. Бо фактылар болза хереглекчилер ниитилелиниң өнчү-хөренгизин шыңгыы камгалалга тургуспаанын айтып турар-дыр.

Кооперацияга самчыгдалдар, оорлаашкыннар моон соңгаар турбазын дээш бүгү талалыг ажылдарны чорудары бистерден негеттинип турар. Ревизия, ланғыы комиссияларының, хөй-ниитичи контролёрларның ажылы тодаргай болган тудум-на, садыг ажылын экижидеринге боттуг дуза болур. Районда тургустунган партия-күрүне контролюнуң комитеди, аңаа дузалаар бөлүктер болгаш постылар — кооперацияның ажыл-хөрээн контрольдаарынга, боттуг удуртуурунга болгаш четпестерни чайладыр, частырыгларны өдер хереккe, ниитиниң хөренгизин самчыгдаан, оорлаан кижилерни базым бүрүзүнде илереткеш, шыңгыы харыысалгага кииреринге бо чугула органнар улуг дузаны чедирер.

Малчыннарның культурлуг амыдырал-чурталгазын экижидер хемчеглер дугайында СЭКП обкомунуң V-ки пленумунуң шиитпирлерин амыдырал кырынга боттандырар дээш районнуң коллективи хемчеглерни ап чоруткан: хөй-ниитичи эгелээшкин-биле ажылдаар 21 чаа ларёктарны хойжу бригадаларда болгаш сүт-бараан фермаларында тургускан бис. Ындыг чаа садыгжыгаштар март 1-ге чедир «Искра» колхозта — 8 кезек, Ленин аттыг колхозта — 3, «Октябрь 30 чылы» артельде — 3, «Большевикте»— 2, СЭКП XXII съездизи аттыг көдээ ажыл-агый артелинде — 2, мал семиртир «Тыва» деп совхозта— 3 кезек черлерде ажыттынган, чугула хереглелдиң барааннары-биле малчыннарны хандырып турар. Чолаачы-садыгжы эш Медведев чоокта чаа автолавказы-биле эргий каккылааш, Ленин аттыг колхозтуң Дүвүренде, Сарыг-Ситенде, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң Сыын-Чүрээнде малчыннарынга 1000 рубльдиң чугула хереглелдиң бараанларын чаңгыс-ла хүнде сада каапкан.

Чолаачы-садыгжы эш Радыхин (автолавка) «Большевик» колхозтуң Даштыг-Тейде, Кудук-Бажында болгаш «Тыва» совхозтуң Чаш-Теректe, Кара-Суг-Аксында малчыннарынга чаңгыс хүн дургузунда 800 рубльдиң ынзы-бүрү бараанларын саткан. Чер-черде тургустунган хөй-ниитичи эгелээшкин-биле ажылдап турар садыгжыгаштарның ажылын үш автолавканың чолаачы-садыгжылары контрольдаан турарын районо оларга дааскан.

Ыраккы малчыннарны доктаамал хандырары-биле оларның чугула хереглээр бараанларының тускай фондуларын районо тургускан. Чаа ажыттынгылаан ларёктарже бараанларны үргүлчү чедирип турар бис. Районда үш автолавка доктааттынган график ёзугаар сөксаал чокка ажылдап келген. Малчыннарның чагыгларын хүлээп алыры моон соңгаар калбарар. Кооперация ажылдакчылары тайылбыр-массалыг ажылды күштелдирип тургаш, хуучу кежигүннерге малчыннарны хандыдып киирериниң сорулгазын салган.

Чадаана хоорайга сава аймаа садар садыгжызы чок магазинни майда ажыдар деп турар. Баштаар чер бүгү хлеб быжырар черлериниң септелгезин кылдырткан. Хлеб быжырар херекселдер четчир санныг белеткеттинген. Быжырган хлеб салыр тускай черлерни хөйү-биле белеткээн болгаш сут дамчыдылгазын механизастаан. Районнуң хереглекчилер ниитилели бо чылын Чадаана хоорайга хары угда 80 кижи чемненир столоваяны ажыдар болгаш гостиница-рестораннын тудуун кылып, Хөндергейге улетпүр, аъш-чем бараанларының магазининин бажынын тудуп, 20 автомашина турар автогаражты, 100 тонна ишкир хемчээлдиг, чайын аъш-чем продуктулары кадагалаар черни кылып доозар деп сорулганы салган. Бо бүгү хемчеглер болза көдээнин ажыл-ишчилериниң, хоорай чурттакчыларының хүн бүрү хереглелдерин чогумчалыг хандырарынче угланган.

И. КОЛПАКОВ,
Чөөн-Хемчик райпозунуң даргазы.

АЛДАРЛЫГ ХОЙЖУНУҢ КЫШТААНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиуму республиканың мурнакчы малчыннары чеди кижиге «Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны» деп атты тывыскан дугайында Чарлыкты бо чылдың февраль сесте хүлээп алган. Алдарлыг кижилернин бирээзи Өвүрнүн «Торгалыг» колхозунда Түлүш Чамзырынович Шаңмак-оол. Республиканың малчыннарының араызында мындыг алдарны чедип алган кижиниң ажылын, хой ажылын хөгжүдер талазы-биле партия болгаш чазактың салып турар сорулгаларын күүседир дээш, ооң хереглеп турар мурнакчы аргаларын өөренип, ооң дуржулгазын өске малчыннарга дамчыдары чугула болгай.

Колхозтуң бир салбырының төвү Чаа-Суурга чеде бергеш, ол алдарлыг хойжунуң кыштааның турар черин, ынаар баар орукту салбыр эргелекчизи Түлүш Доржудан чугаа аразында айтырдым.

— Моон ынай үжен шаа километр ырак Чинге-Сайырда кыштап турар. Бистиң девискээривисте хар мурнунда чылдардаазындан улуг болган, малчыннар турлагларынче баар кол оруктан ынай чогум кыштагже эки машина оруу үнмээн болуп чадап чок—деп, ол харыылады.—Орук чок черже машина маңнаар эвес, боттан аът тып алыр дээрге ол черге эң-не баштай барган кижи малчынның аалын тывары база берге...

Ынчанмыже хойжунуң ажылын, ооң кыштаанын, кададында хоюнун кышкы байдалын, бодунуң амыдырал-чурталгазының дугайын билир кижилерден сонуургап, элээн хөй үүлдерни билип алган мен.

Бир-ле катап эртен колхозтуң Чаа-Суур сүт-бараан фермазының эргелекчизи Соян Мугурович Даваажаптан:

— Че, ооолдар, бөгүн кедээр хойжуларже үнүп, инек кажаазының иштинге төгер өдек бөлүп, сөөртүүр-биле чоруп көрээлиңер, машина ам келир—деп, кадарчыларже көргеш, чугаалааның дыңнадым.

Бо улус хойжу Шаңмак-ооолдуунга баар чадавас деп бодал-биле:

— Кымның кыштаанга баар силер, эштер?—деп айтырдым. Кадарчы Кертик-оол оргаш, — Шаңмак-оол деп кижиниң кыштаанда өдек бар дижир-дир, ынаар-ла баар боор бис—деп мындыг.

Хүндүс хүн херели чырый берген турда, өдекчилер боттарының машиназынга олурупкаш, Өвүрден Тес-Хемче шиглей шөйүлген улуг орукту дургаар хап чорупту. Машинаның кырынга олурган кижилер-биле хөөрежип көөрүмге, оларның аразында колхоз хоюн тос чыл дургузунда малдап чораан Тумат Чамзы, ветеринария ажылдакчызы Сарыг-Хаа дээш өскелер-даа хойжу Шаңмак-ооолдуң ажылын кончуг эки билир болганнар.

Бистиң колхозувус тургустунгандан бээр ам 10 ажыг чыл чедип турар. Бо аразында Шаңмак-оол үргүлчү-ле малга ажылдап келген. Ол бүгү-ле хонаштарында кажааларын боду тудуп ап чоруур кижи, Чинге-Сайырда ооң кыштаан ам баргаш көөр силер, Борбак-Дашта чазагның кажааларын база-ла ол боду туткан, ында хынамчалыы-биле чылыглап каан хураган кажаазы база бар. Чайын, күзүн хоюнун одарын солуп семиртириңге ол кончуг мергежилдиг кижи чүве, сигенни ол хойу-биле белетеп ап чоруур. Чыл бүрүде-ле ооң хою хүр болур, чаш төлүн ол базала бүрүн камгалап ап келген, ону мал ажылынга кызымаккай, кежээ кижи деп үнелеп турары черле кончуг шын—деп, алдарлыг малчынның чедишкиннерин Тумат Чамзы ынчаар бадыткаан.

Машинавыс улуг орукту дургаар карааладып-ла орган, мурнувуста делгем шөлдерде кодан-кодан, шупту чаңгыс аай ак чүзүниүг мериное хойлар бо-ла кастынгылаан чоруур. Оларның семис, шыраа, дүккүү даштындан-на илден. Республикада эзтти, дүктү бүдүрерин, ол продуктуларны күрүнеге садарын көвүдириңге кол рольдуг районнарның бирээзи—Өвүрнүн малчыннарының хойну хүр кыштагладып турарының чижээ оортан-на көстүп турган.

Хүн элээн чавызай бергенде бирле улуг даг баарында чоога аксының хажыызында кыштаг барааны көстүп келди.

— Шаңмак-ооолдуң аалы бо-ла болгай—дижип, өөрүм аразында чугаалаштылар.

Кыштагда улуг хой кажаазы, сиген кажаазы, крыша чок бажын, өгдаа барааны көстүп турган. Аалдың чоогунга бир-ле базалыкты ажып олура, машина дүгүйлары харга шымнып, дөзүп черге чоруп шыдавайн турупкан.

Хойжу-биле дүрген-не барып ужуражыр дээш көстүп турган аалче базыптым. Өөрүмнүң чамдыызы база-ла мээц-биле кады келгеннер.

Иштинде чадыгларлыг, демир суугулуг өгге ооң хөрээжен ээзи Каракыс Шогжаловна Түлүш бисти эвилен-ээлдек уткуп алган.

— Бистиң хоювус кышты чүгээр ажып турар, амдыызында арып-баксыраан чүве билдирбейн-дир, чүс чээрби хой ооолдаан, хураганнары менди болду — деп, ол биске оожум, бүзүрелдиг харыылап берген.

— Шаңмак-оол ашак кай барган чоор?—деп, чугаа аразында бистерниң бирээвис айтырган.

— Ол хоюн кадара берген, ам чоокшуладып чоруп олур боор...

Айтырыг харыылаарында бичиидаа илдикпес, коданында хоюнуң байдалын тодаргайлап, боттарының ажылын түннеп орган хойжудан колхозтуң мал ажылынга кажандан бээр киржип келгенин сонуургадым.

— Бис колхозувустуң туруп келгининден, тодаргайлаарга 1949 чылдан бээр-ле мал ажылынга киржип келген бис. Баштай өөмнүң ээзи ийи чылда чылгы кадарган кижи чүве. Ынчан кулун-чаваа менди өзүп, малывыс кышты хүр ажар турган. Ооң соонда колхозтуң баштаар чери мал ажылынга тааржыр улус деп саналаш, бисти шээр малга киирип каан. Ынчан төрүүр 360 ажыг хойну кадарып эгелээш, амга чедир-ле ол ажылывысты уламчылап чоруурувус бо ийин—деп, ол харыылады.

Эрткен тос чыл дургузунда төрээн колхозунга ол өг-бүле 4500—5000 хойларны өстүрүп бергенин түннеп көрген бис. Чыл бүрүде-ле дүк кыргылдазының деңнелин бедидери-биле алган хүлээлгезин оларның ажыр күүседип келгенин колхозчулар бадыткап турганнар.

Хойжу өг-бүленин уруглары базала ниитиниң мал ажылынга идепкейлиг киржип эгелээн.

— Бистиң улуг оглувус болгаш улуг уруувус ам тускайланып, өгленип-баштанып чорүй барган, олар кайызы-даа колхозтуң дузалакчы хойжулары, бичии оглувус Кызыл-оол Чаа-Суур школазында төреливистиң бажынындан кирип өөренип турар—деп, хойжу ие чугаалап орда, узун сынныг, барык-ла чаа хой кежи тоннуг кижи кирип келгеш, бистиң-биле менди солуштушаан, эжик аксына олуруп, таакпылай берди.

Өөрүм-биле ол хөөрежип, хоюнун кышкы байдалының дугайын оларга чугаалап берип олурда, боданыг өстүрүп алгаш, колхозтуң мал ажылынга кажандан бээр киржип келгенин сонуургадым.

— Бис колхозувустуң туруп келгининден, тодаргайлаарга 1949 чылдан бээр-ле мал ажылынга киржип келген бис. Баштай өөмнүң ээзи ийи чылда чылгы кадарган кижи чүве. Ынчан кулун-чаваа менди өзүп, малывыс кышты хүр ажар турган. Ооң соонда колхозтуң баштаар чери мал ажылынга тааржыр улус деп саналаш, бисти шээр малга киирип каан. Ынчан төрүүр 360 ажыг хойну кадарып эгелээш, амга чедир-ле ол ажылывысты уламчылап чоруурувус бо ийин—деп, ол харыылады.

Эрткен тос чыл дургузунда төрээн колхозунга ол өг-бүле 4500—5000 хойларны өстүрүп бергенин түннеп көрген бис. Чыл бүрүде-ле дүк кыргылдазының деңнелин бедидери-биле алган хүлээлгезин оларның ажыр күүседип келгенин колхозчулар бадыкт

М. Горькийниң төрүттүнгөнинден бээр 95 чыл болганынга

УЛУГ ЧОГААЛЧЫНЫҢ МУЗЕЙИНИҢ ЗАЛДАРЫНДА

«Мен дарлалдың делегейи тырың быжыг, «хостаттырган» тараачын чоннуң ханын күштүү-биле соруп турган ындыг үеде чурттап эгелээн мен. Ынчан хаанныг ёзу-чурумну ийи баштыг эзири чүгле күрүне сүлдези эвес, харын кончуг дириг болгаш өжээнниг дайзын куш турган чүве».

Пролетариаттың улуг чогаалчызы, орус революцияның шуурганының медээзи Алексей Максимович Горькийниң Москвада музейинге көрүлделер ындыг чидиг болгаш туюлунга чедир чепсеглеп чугаалаан сөстер-биле эгелээр.

Музейни Максим Горькийниң мөчээнинин соон дарый, Совет чазактың шиитпири-биле организастаан. Ол болза улуг чогаалчыга совет улустун өөрүп четтиргениниң чаагай демдээ болур.

Горькийниң чогаал ажылы, амыдырал-чуртталгазы—чечен чогаалга болгаш уран чүүлге бараан болурунуң дээди үлегери. Ынчангаш хөй-хөй кижилер ол музейни чүгле Совет Эвилелинден эвес, харын бүгү делегейниң чүүл бүрү булуңнарындан кээп көрүп турарлар.

Музейниң баштайгы экспонаттары-ла чогаалчының эртем-билигже чажындан-на чүткүлүн чугаалай бээр. Бичии Алексей Пешковтун чурттап турганы Кашириннерниң бажынының хевирин ол-ла хевээрзин кылып каан. Оон чанында ханзда Алеша Пешковтун эге училищени доозарда, «эртемнерге чүткүлдүг болган» дээш шаннаткан мактал бижиниң хоолгазын аскан. Ынчалзадаа Горькийнин «университеттери» ол оруктап барбаан деп чүвени билир болгай бис.

Орта чижек кылдыр чогаалчының «Улустар холунга чорааным» деп тоожузундан ындыг сөстерни алдын үжүктер-биле бижип каан:

«Аванны орнукшуткан соонда каш-ла хонганда кырган-ачам меңээ мынча деп чугаалады:

— Че, Алексей, сен — медаль эвес-тир сен, мээң мойнумга халаннаар черин чок, чон аразынче чорувут.

Чон аразынче чорупкан мен».

Улуг шкаф иштинде номнар. Олар эргилеп, үлүрей бергилээн. Оларны Алексей Пешков бичиизинден-не номчугулаан. Оларның аразындан орус болгаш бүгү делегей уран чогаалының шылгарангай аттарын номчуур бис: Пушкин, Лермонтов, Беранже, Тургенев, Аксаков, Помяловский...

Горькийниң Россияны бир кылдыр кезип чорааныныҢ картазын ханада делгеп каан. Россияны анаа-ла тоякааш эвес, чоннуң амыдыралын өөренип көөр дээш кезип турган мен деп чогаалчының сөөлүнде чугаалаан сөстери кижиниң сагыжынга алчаягаар-ла сагындырып келир. Ол-ла экспонаттарның чанында аныяк Горькийниң кедип чорааны узун кара тон, кара шляпа, кылайтыр улчугуп калган ыяш даянгыыш, А. П. Чеховтуң белекке бергени карман шагы делгеттинген.

Чогаалчының музейинде аныяк Горькийнин романтиктиг чогаалдарының баштайгы номнарын, оларны янзы-бүрү чурукчуларның каастап сиилбирлээнин байлаа-биле делгеп көргүскен. Ынчан баштайгы орус революцияның үези — 1905 чыл чоокшулап орган. Горькийниң романтиктиг чогаалдары—«Изергиль кадай», «Хартыга дугайында ыр», «Буревестник дугайында ыр» болгаш өскелер-даа революсчу кижилерниң ортузунга калбак нептерелди ап эгелээн. Дарлакчы делегейниң төлөлекчилери аныяк Горькийнин нүүрүнден бодунуң дайзынын көрүп каанныр. Ынчангаш оон амыдыралын кандыгла бир арга-биле боогдап каарын оралдажып турганнар.

Шил адаанда быжыг ыяш урузундан чазаан таапкы хааржаа. Оон дал ортузундан чидиг бижек изи өде берген. Ол таварылга 1903 чылдың декабрь 19-та Нижний Новогордка болган. Горький бажынынга чаасканн орда, бир-ле таныбазы кижи (сөөлүнде дыннаарга, ол чүс-карачыларның бирөзи болган) кирип келген. Ол кижи турган: «Горький дээрзи силер силер бе?»—деп айтырган. Чогаалчы кандыг-даа кара чогу-биле, бажынга келген кижини олурарынче чалап чорда, оозу хенертен бижек ушта соп келгеш, оон чүрээнин адаанче киир шанчыпкан. Аас-кежик болуп, бижек оон солагай талазының иштики карманында суп алгаш чораан таапкы хааржаанче кадалгаш хора чедирбээн. Оон соонда сегиржип алышкынга демги дайзын чогаалчыга бичии шыймактардан ангыда, улуг хора чедирип шыдавайн, дезе берген. Горький ол чылдарда, тывалап чугаалаарга, турза узундаа, тутса мөге-даа турган болгай. Бо дугайында Горькийнин даартазында, декабрьнын 20-де К. П. Патницкийге бижээн чагаазын база делгээн.

Россияның депшилгелиг кижилериниң кара бажыны чораан Петропавловская шивээ. Горькийниң хоругдалда орган өрээлиниң хевирин база кылып каан.

Максим Горький — дарлаткан чоннуң чогаалчызы. Ол революцияның оруунга дораан-на келбээн. Ол нарын болгаш хөй оруктарны эрткен. Борта улуг салдарны В. И. Ленин чедирген. В. И. Ленин Горькийни бүгү талазы-биле, оон-биле хөй чылдарның дургузунда чоок харылзаалыг чораан.

«Хенертен, тоолда чүве ышкаш, Россияның Социал-демократтыг-Ажылчын партиязының съездизинде келген турдум. Байырланчыын!» дээн Горькийнин сөстерин залдан номчуур бис. 1906 чыла Лондонга партияның V съездизинге Максим Горькийниң киришкени — оон амыдыралынга, чогаал ажылынга чаа үе-чаданы ажыткан. Үстүнде сөстерниң адаанда социалистиг реализмнин улуг чогаалы — «Аванын» Берлинге үнген эң баштайгы номун делгээн.

«Горький бодунун улуг уран-чечен чогаалдарының ачызында, бодун Россияның болгаш бүгү делегейнин ажылчын шимчээшкини-биле быжыг холбаштырган» деп ленинчи сөстерни база оон номчуп болур.

Горькийниң ажыл-амыдыралында бир өөрүнүү үүл болза, оон совет чечен чогаал, совет уран чүүл дээш, оларның келир үези дээш доктаамал сагыш салып чорааны болур. Максим Горький кымны-даа эвес, улуг Ленинни «чаа социалистиг культураның үндезилекчизи» деп санап чораан.

«Хамыктың мурнунда эң баштайла бодунун дугайын эвес, а Россияның дугайын, бүгү чоннуң дугайын бодаар херек» деп, Горькийнин «Матвей Кожемякинниң амыдыралынга» бижээни ол музейге чораан кижиниң сагыш-сеткилин хайындырып келир. Ынчангаш улуг чогаалчының тыва арат хереженнериниң дугайын база кайгамчык чылыг сөстер-биле бижээни черле таварылга эвес.

Музейниң бир өрээлинде Горькийниң аныяк чогаалчылар-биле ажылын көргүскен. Ында Владимир Маяковскийнин, Александр Фадеевтин, Михаил Исаковскийнин болгаш өске-даа хөй-хөй чогаалчыларның улуг өөнүүнге, башкызынга белек кылдыр туткан номнары кадагалаттынып чыдар. Ол бүгү совет чогаалчыларның аңаа изиг ынакшылының, өөрүп четтиргениниң демдээ болур.

Горький аныяк чогаалчыларны ханы кичээнгей-биле кижизидип, оларның четпестерин ажык, чидии-биле шугумчулеп чораан. Ол-ла залдан оон мындыг сөстерин номчуур бис:

«Чижек кылдыр Маяковскийни ап көрүнерден, ол чээрби-ле харлыг аныяк кижи-дир, алгыжы, дөстүнмес кижи-дир, ынчалза-даа ында кандыг-бир мергежил бары чигзиниг чок-тур. Ол ам-даа ажылдаар, өөренир ужурлуг, чүгле ынчан эки болгаш ёзулут номнарны бижип болур».

Мооң-биле, пролетариаттың улуг чогаалчызы совет ниитилелге кандыг-даа өске агымнар турбас, чүгле социалистиг культура турар ужурлуг деп чүвени айтып чораан. Оон чогаал ажылы амгы үеним абстракционистеринге, социалистиг болгаш буржуаз идеология кожа-хелбээ чурттап болур дээр хоозун үзелдерге согуг болуп турар.

Мында В. И. Ленинниң мынча дээн сөстерин киирип каанны кончуг өйүнде:

«Социалистиг пролетариат партийжи литератураның принципин идип үндүрер, ол принципти хөгжүдер болгаш ону амыдыралга болур чогуур долу хевир-биле боттандырар ужурлуг».

Музейниң сөөлгү залдары чогаалчының ажыл-амыдыралының сөөлгү чылдарынга көргүзүп турар. Ында оон эдилелдерин, чоннуң берип турган белектерин делгээн. Оларның аразында Л. М. Красин аттыг фабриканың ажылчыннарының чоруткан демир үжүктериниң баштары шыгжаттынып чыдар. Оларның хааржаанын даштында мынча деп бижип каан: «Советтер чуртунуң амыдыралының дугайын совет демир үжүк баштары-биле бижинер».

Бичии зал. Кызыл туктар-мөгейип бады келгилээн. Кызыл маңнык-биле шып каан стол кырында улуг чогаалчының мөчээнинин соонда арын-шырайын хулер-биле шуткаан салып каан. Оон чанында чогаалчының он холунуң хевирин база ынчаар шуткаан салган. Ол холу-биле өлүм чок чогаалдарны бижип чораан.

Номнар... Номнар... Кандыг дылдарда номнар чок дээр! Олар шупту Горькийнин чогаалдарының очулгалары. Оларның аразында өлүм чок «Аванын» тыва дылда үнгенин база делгеп каан. Ону көргеш, Горькийнин Ниловнызынга дөмей маадырлардыг чогаалдыг апарган тыва улустун амгы амыдыралын сактып келгеш, кижиниң сеткил-сагыжы хайынмас аргажок!

Музейниң сөөлгү залындан үнүп чыда, Горькийниң мындыг өлүм чок чагыг сөстерин номчуур сен:

«Найыралдыг чурттанар, эштер, ийи дугаар иенер — бистиң социалистиг күүлүг Төрээн чуртувуска ынак чорунар».

К. КУДАЖЫ,
СЭКП Төп Комитединиң чанында партияның дээди школазының дыңнакчызы.

«Төрээн черниң делгемнеринде» деп фото этюд.
А. АЙРНИИ.

Номчукчуларга чаа белек

Сураглыг чогаалчы Михаил Александрович Шолоховтуң чогаалдары бүгү номчукчуларга билдингир болуп, номчукчуларның улуг сонуургалын, кайгамчык үнелээшкинин чаалап алган. Чоннуң ынак чогаалчызы Шолоховтуң чогаалдарының чамдыызы тыва дылда очулдуртукуп турар. Ылаңгыя оон «Аңдарган кур чер» деп романының бирги ному, «Кижиниң хуусалымы» деп тыва дылда очулдуртунган чогаалдары бистиң номчукчуларның холдан салбас номнары апарган.

Тываның ном үндүрер чери М. А. Шолоховтуң «Аңдарган кур чер» деп романының ийиги номунуң тыва дылдаазын парлап үндүрген. Улуг үнелээшкинни алган чогаал ам республиканың ном садыгларында кирген. Ол дээрге бистиң номчукчуларга чаа улуг белек-тир. Ол чогаалды Ондар Биче-оол, Сергей Пюрбю олар тыва дылче очулдурганнар.

Т. САЯН-ООЛ.

Телеграф дамчыдып, медээлеп, дыңнадып тур

Космосту тайбың ажыглаары

РИМ. (СЭТА). Космос делгемин тайбың ажыглаарынга кады ажылдажылга дугайында айтырыгның талазы-биле Совет Эвилелиниң болгаш АКШ-тың төлөлекчилериниң аразынга чугаалажыышкынар марттың 11-ден 20-ге чедир аңаа болган. Метеорологияга, черниң магниттиг чурукка тырттырыышкынга кылымал спутниктерни ажыглаарынга, а ол ышкаш «Эхо-2» деп, харылзааның спутниги-биле шенелде-шинчилел кылырынга хамаарышкан айтырыгларны чугаалажып көрген.

Эрткен чылын Женевага дугуруштунган, космосту шинчилээринге кады ажылдажылганың советамерик программазын күүседи-риниң кезээнге чугаалажыышкыннарның чогумчалыг түңнелериниң дугайын төлөлериниң баштыңнары академик А. А. Благонравов болгаш доктор Хью Драйден олар парлалга конференциязынга кады медеглээннер.

Партия билеттерин тывыскан

ГАВАНА. СЭТА-ның корреспондентизи М. Бузивскийниң дамчыдып турары болза:

Социалистиг революцияның чангыс аай партиязының ук чер организациязының кежигүннеринге партия билеттерин Гавананың чоогунда Ранчо-Бойерос деп ажылчын суурга чоокку эрткен хүннерде байырладыг байдалга тывыскан. Партия билеттерин тыпсырының ёзулалынга КРО-нун национал удуртулгазының кежигүнү эш Блас Рока чүве чугаалаан.

Бистиң партиявыс болза шын угланыышкынны болгаш удуртулганы хандырып турар организация болур, бистиң баштыңчыларывыс — Маркстың, Энгельстиң, Ленининиң өөредиинге бүзүреп турар кижилерни каттыштырып турар организация болур деп, Блас Рока чугаалаан. Партия болза социализмни тургузарының принциптерин өөренирингe, шингээдип алырынга, билиринге болгаш хереглээринге белен кижилерни каттыштырып турар организация болур.

Партия биледин алыр чорук—партияның кежигүн бүрүзүнге улуг алдар болур дээрзин демдеглевишаан, эш Роканың чугаалааны болза: революцияны камгалаарынга, партияны камгалаарынга, социализмни камгалаарынга быжыг болурун партия биледи партияның кежигүнүнге хүлээдип турар.

Куба улус чаа ниитилелди, социализмни тургузып турар. Империалистер бистиң революциявысты боой тудуп шыдаваан болгаш кажан-даа боой тудуп шыдавастар. Делегейниң улустары, Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның улустары акы-дунма дузаламчызының холун далайларны болгаш океаннарны, мун-мун километр черлерни кежилдир, бисче сунуп турарлар деп, Блас Рока түңнелинде онзалап демдеглээн.

Моондактавас

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. (СЭТА) Куба-биле эп-сеткил каттыштырылгазының латин-америка конгрезиниң төлөлеринге чөпшээрел бижикти тыпсырынга Бразилиянын чазаа моондактавас. Конгресс Бразилия найысылал — Рио-де-Жанейрога болур.

Март 19-та конгрестиң белеткел комитединин секретары депутат Макс де Коста Сантос конгресске белеткел-биле холбашкан айтырыглар талазы-биле беседаны Бразилияның президентизи Жоао Гуларт-биле кылган дээрзин конгрестиң белеткел комитединиң даргазы генерал Гонзага корреспондентилерге медеглээн.

Гонзаганың дыңнатканы-биле алырга латин-америк чурттарның төлөлериниң чөпшээрел бижикти тыпсырынга моондак болбас дээрзин Гуларт медеглээн. Конгрестиң организаторларының чалааны Европаның, Азияның болгаш Африканың чурттарындан келир аалчыларга хамаарыштыр кандыгыл дизе, ол аалчыларга бразиль чөпшээрел бижиктерни тыпсыр дугайында айтыышкынны Бразилиянын чогуур элчин черлеринге бээр төлээде аалчыларның ат кырында даназын канцеляриягa киирерин президент Гуларт белеткел комитединден дилээн.

Бразилияның чазаа конгрессти эрттирерин чөпшээреве деп шиитпирлээн болгаш оон төлөлериниге чөпшээрел бижикти бербес кылдыр айтыышкынны бразиль дипломаттыг төлөлекчи черлериниге берген дээр чүвениң дугайында америк информация агентилелдериниң шуугазынынын кандыг-даа барымдаа чогун генерал Гонзаганың медеглели көргүскен.

Грек патриоттарны хостаар

ПАРИЖ. (СЭТА). Грециядa политиктиг хоругдаттырганнарга бүгү-ниити келдерелди тыпсыр болгаш кижиниң эргелерин катап тургузар дээш бүгү делегей конференциязын чыыдырар талазы-биле белеткел комитеди болза Франциядa грек элчин черинин Грециядa политиктиг хоругдаттырганнар чок дээр дугайында чоокта кылган бадыткалын бурруу шашкан. Комитеттиң парлап үндүрген медеглелинде айтып турары болза: келдерел тыпсырын негеп турар 1.200 кижилернин политиктиг хоругдаттырганнар болуру маргыш чок, чүге дээрге олар шуптузу — амгы ёзу-чурумга удурланган дээш шиитпирген, удурланыышкын шимчээшкининиң киржикчилери чорааннар болур-дур.

Ол кижилер кара бажыннарда 16—19 чылдарда хилинчектенип чыдырда, хоругдалда олурар шеригнин чангыс-даа кемниг идегеди Грециядa шагда чок болган дээрзин медеглелде айтып турар. «Өске талазында чаңгыс-даа чуртта (Испания биле Португалиядан ангыда) кемниг херектеннерни ол хире үр үеде кара бажынга хоругдап олуртпайн турар».

Грециядa политиктиг хоругдаттырганнарга бүгү-ниити келдерелди тыпсыр болгаш кижиниң эргелерин катап тургузар дээш делегей конференциязы Парижке март 23 болгаш 24-те болур. Ол конференцияның ажылынга киржирин күзээннериниң хөй санныг чагаалары белеткел комитединге кээп турар.

Куба контрреволюсчуларның өнчүк-чөңгээзи

Кубаның чазаа харыысалганы АКШ-ка онаап турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). ЮПИ агентилелдиң дыңнатканы-биле алырга, Кубаның Чепсектиг күштериниң министерствозунуң дыңнадыын Гавананың радиозу дамчыткан. Араатанзыг судно Кубаның суг эриинге чораан совет суднону боолап турган, оон түннелинде суднонуң ыш үнер хоолайынга каш-каш октар дегген болгаш суднонуң ажылдакчыларынга айыылды таварыштырган дээрзин ол дыңнадыгда чугаалап турар.

Араатанзыг суднонуң бо кемниг үүлгедин болза бистиң чуртувуска удур үргүлчү катаптап турар агрессчи үүлгедиглериниң кезии болур, ол агрессчи үүлгедиглерни Каттышкан Штаттарның девискээринге белеткеп, оортан боттандырып турар, Кубага удур империалистиг политиканың бужар дайызырак шынарын ол үүлгедиг база катап көргүзүп турар дээрзин медеглелде демдеглээн.

Бо кара сагыштыг араатанзыг үүлгедиглерни моон соңгаар болдурбас төлөде чаңгыс-даа шыңгыы хемчегни АКШ-тың чазаа албаан деп Чепсектиг күштериниң министерствозу айыткан. Революстуг чазак бо үүлгедиг дээш харыысалганы Каттышкан Штаттарга онаап, ол үүлгедиглериниң ужуктары дээш буруу чүгле Каттышкан Штаттарның чазаанга онаажыр апаарын баш удур сагындырып турар.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың күрүне департаменти куба контрреволюстуг эмигрантыларның өнчүк-чөңгээлиг халдаашкыны-биле холбаштыр тускай медеглелди парлап үндүрген.

«Каттышкан Штаттарның чазаа дескен кижилериниң бөлүктериниң» Кубага удур тус-тус кылып турар кыска үеним атакаларынга удурланып турар, чүге дээрге, ындыг халдаашкыннар Кастронуң ёзу-чурумун «кошкатпас эвес», а харын ону «күштелдирип болур» деп ол медеглелде чугаалаан.

Халдаашкынны Каттышкан Штаттарның девискээринден кылганын хүлээп көрбезин азы бадыткаарын күрүне департаменти шиитпирлевейн турар. Медеглелде чүгле мындыг үүлүг айыткан: «Каттышкан Штаттарның хоойлузун үрээр кандыг-бир чорук болган бе дээрзин тодарадыры-биле болур-чогуур истелгени Каттышкан Штаттарның чазаа чорудун турар» (даштыкы күрүнелерже Каттышкан Штаттарның девискээринден хуу кижилерниң чепсектиг халдаашкыннарын АКШ-тың хоойлузун ёзугаар хоруглуг).

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Күрүне департаментизиниң медеглелин кылган ол-ла шакта, АКШ-тың даштыкы политиктиг албан черинин бажыңындан каш кварталдар ажылдыр, Ак бажың-биле кожа турар «Роджерс смит» деп гостиницага болган парлалга конференциязынга «Альфа-66» болгаш «Эскамбрай ийиги национал фронт» деп куба контрреволюстуг эмигрант бөлүктериниң удуртукчулары күрүне департаментизиниң медеглелин буруу шаап, дээрбечилерни кым ыдалаанын шуут көргүзүп турар фактыларны хөй америк болгаш даштыкы журналистерге дыңнаткан.

Антонио Весиана болгаш Сесилио Васкес бис дээр кижилериниң корреспондентилерге чугаалааны чүл дээрге, Майгамиде турум чурттап турар бис, устүнде айыткан ийи эмигрант бөлүктериниң тускай төлөлекчилери бис, ол дугайын АКШ-тың юстиция министерствозунга демдеглеп дамзылаткан бис.

Истелгени чорудар деп күрүне департаментизиниң медеглели-биле холбаштыр корреспондентилер ол дээрбечилерден ындыг айтырыгны салган: «Март 18-те халдаашкын кылган соонда АКШ-тың чазаанын төлөлекчилериниңден кым-бир кижи силерни байыысап көрген бе?»

—«Чок»—деп олар харыылааннар.

Оон дараазында ындыг айтырыгны салган: «Силерниң бөлүктериниң үүлгедиглери Каттышкан Штаттарның политиказының эрге-ажыынга бүрүнү-биле дүгжүп турар деп санап турар еилер бе?» Оларның харыызы: «Ол черле мырыңай шак-ла ындыг болуп турар». Бистиң ажыл-чорудулгавыска Каттышкан Штаттар моондактавайн турар чүве деп, дээрбечилерниң баштыңнары медеглээн. Моон соңгаар ындыг халдаашкыннарны кылыр бодап турарын олар база демдеглээн.

Араатанзыг халдаашкын болгаш Вашингтонда ону ынчаар көрүп турар чоруктун уламындан ында журналисчи болгаш дипломаттыг бөлүктериниң мурнунга ындыг айтырыг дүрүм ёзугаар тургустунуп турар: Ындыг янзылыг өнчүк-чөңгээлериниң болдуна берип болур ужуктарының улуг айыылдының америк найысылалда харыысалгалыг ажылдакчыларының шынап-ла билбейн турары ол бе? Харың «Вашингтон пост энд таймс геральд» солун безин бодунун чоокта чаа кылган тайылбырында Кубаже халдаашкын «делегейге шыңгыы өнчүк-чөңгээже хуула берип болур магат чок» деп миннир ужурга таварышкан.

Хөлезиленикчилерни белеткеп турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың чепсектиг күштери «халдаашкынның куба бригадазындан», тодаргайлаарга Плайя-Хиронга интервенцияга киришкен куба контрреволюстугларның иштинден 450 кижини «тускай белеткелди» эртери-биле киирип алыр бодап турарын америк шеригнин төлөлекчизи медеглээн. Ол дугайын ЮПИ агентилел дыннаткан.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн республикага булуттагылап каап турар хүн болур. Хат кошкактан дыңзыыр болгаш мурнуу-барының чүк угланыышкынны болур. Агаарның температуразы: даглыг черлерге—4 градус чылыг, өске черлерге 1—6 градус соок, а Кызылга—3—5 градус соок.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

МАРТ 24-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Чаңчыктырганнар» 9.40, 11.20, 1, 2.40, «Өскүс эвес сен» 4.20, 6, 7.40, 9.20 шактарда.

«ВОСТОК»: «Гусар балладазы» 11.15, 1.15, 3.15, «Бачыттыг ангел» 3.15, «Отаровтуң кадайы» 7.15, «Ийи не» 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Мультипликациялар 10, «Хөглүг ооллар» 11.15, 1.15, «Кохановканың артизи» 3.15, «Хуана Гальо» 5.15, 7.15, «Дагларда алдын казып турар черде», «Хуана Гальо» 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Диканька суурнуң чоогунда кежээлер» 10.30, 12.30, «Өпей ыры» 2.30, «Ядыының чугаазы» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

МАРТ 25-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Өскүс эвес сен» 9.40, 11.20, 1, 2.40, «Эвир тудуп алганы» 4.20, «Дөрттүң чүрээ» 6.10, 8.10, 10.10 шактарда.

«ВОСТОК»: «Кижи-амфибия» 11.15, 1.15, «Дүжүп бербээннер» 3.15, «Орукка тулчуушкуннар» (1-ги сериязы) 7.15, «Кайызынга-даа куруг калган» 5.15, 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Мультипликациялар 10, «Чаңчыктырганнар» 11.15, 1.15, 3.15, «Өскүс эвес сен» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Алдын дулгуур» 10.30, «Кара-далайжы кыс» 12.30, 2.30, «Хуана Гальо» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

Тываның ном үндүрер чериниң үндүргени чаа номнар республиканың ном садыгларында кирген:
1. Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң бирги сессиязының стенографтыг отчёду. 1963 чыл. Өртээ 62 көпеек. Орус болгаш тыва дылдарда.
2. М. Шолохов. «Аңдарган кур чер». Ийиги кезээ. 1963 чыл. Тиражы—2000 кезек. Өртээ 89 көпеек. Тыва дылда.

Редакциянын АДРЕЗИ

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың, № 3. Телефоннары: редакторнуң 24-63, редакторнуң ораанчызының 35-24, пропаганда киллизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарьның 23-35, кадзэ ажыл-агый киллизиниң 25-38, партийжи амыдырал киллизиниң 37-13, иштики информация киллизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузулга киллистериниң 21-27, үлетпур болгаш транспорт база культура амыдырал киллистериниң 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 21-47, харыысалгалыг дежурныйның 23-54. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Культура министерствозунуң типографиязы ТС—00299.